

Research Article/Araştırma Makalesi

Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi¹

Analysing the International Political Economy of ASEAN in the Axis of Neoliberal Thought

Fatma Şura BAHŞİ KOÇER², Kerem GÖKTEN³

Öz

II. Dünya Savaşı'nın bitişi ile uluslararası siyasette ve ekonomide büyük değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Çift kutuplu dünya düzeni uluslararası sisteme egemen olurken uluslararası siyasi ve ekonomik düzen değişmiş, sömürgeciliğin tasfiye olması ile birçok yeni ulus devlet ortaya çıkmıştır. Üçüncü Dünya ülkeleri uluslararası sisteme bağlantısızlık hareketi ile entegre olmaya çalışmıştır. Bu dönemde kurulan ilişkiler ve anlaşmalar genel olarak coğrafi ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri birbirine yakın aktörler arasında gerçekleşmiştir. Aynı zamanda hızla artış gösteren küresel rekabet devletlerin hem ekonomik hem de güvenlik eksenli politikalarını yeniden düzenleyerek bölgeselleşme oluşumlarına dahil olmalarını sağlamıştır. Bu kapsamda Güneydoğu Asya bölgesinde siyasi, güvenlik ve ekonomik alanlarda işbirliğinin geliştirilmesini amaçlayarak kurulmuş olan Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN), kendine özgü bir bölgeselleşme hareketi olarak dikkat çekmektedir. Bu çalışmada Güneydoğu Asya bölgesinde bölgesel bütünleşme hareketlerine önemli bir örnek olarak gösterilen ASEAN incelenmektedir. Çalışmanın temeli neoliberal kurumsalcı yaklaşıma dayandırılarak ASEAN'ın oluşumu ve gelişme süreci ile uluslararası ekonomi politikası ele alınmaktadır. Neoliberal kurumsalcılık uluslararası ve bölgesel yapıların gelişerek zamanla devlet egemenliğinin yerini alacağı önermesine dayanmaktadır. Bu çalışmada uluslararası bir yapı olarak ASEAN'ın Güneydoğu Asya'nın liberalleşme sürecindeki rolü ve etkinliği değerlendirilmektedir. Çalışma ASEAN üye devletlerinin siyasal, sosyal ve ekonomik farklılıklarına rağmen kuruluşundan günümüze kadarki süreçte başarılı bir büyüme gösterdiğini ve potansiyel bölgesel ve küresel risklere karşı etkinliğini koruyacağını öne sürmektedir.

Jel Kodları: E02, F02, F59

Anahtar Kelimeler: Neoliberalizm, Bölgeselleşme, ASEAN, Uluslararası Ekonomi, Güneydoğu Asya

¹ Bu çalışma Fatma Şura Bahşi Koçer tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, Doç.Dr. Kerem Gökten danışmanlığında yürütülen "Neoliberal Kurumsalcı Yaklaşım Bağlamında ASEAN'ın Evrimi ve Bölgesel Sorunların Çözümündeki Rolü" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

² Öğretim Görevlisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, fsurab@gmail.com, 0000- 0003- 0625- 4709

³ Doç.Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, keremgokten@gmail.com, 0000- 0002- 1876- 2412

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'in Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

Abstract

With the end of the Second World War, major changes and transformations took place in international politics and economics. While the bipolar world order dominated the international system, the international political and economic order changed, and many new nation-states emerged with the liquidation of colonialism. Third World countries sought to integrate into the international system through the non-alignment movement. The relations and agreements established during this period tended to be between actors with close geographical and economic levels of development. At the same time, rapidly increasing global competition allowed states to reorganise their economic and security policies and to participate in regionalisation formations. In this context, the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), which was founded with the aim of developing political, security, and economic cooperation in the Southeast Asian region, stands out as a unique regionalisation movement. This study analyses ASEAN as an important example of regional integration movements in Southeast Asia. Based on the neo-liberal institutionalist approach, the study analyses the formation and development process of ASEAN and its international political economy. Neoliberal institutionalism is based on the premise that international and regional structures evolve over time to replace state sovereignty. This study assesses the role and effectiveness of ASEAN as an international structure in the liberalisation process in Southeast Asia. The study argues that despite the political, social, and economic differences among ASEAN member states, ASEAN has shown successful growth since its inception and will maintain its effectiveness despite potential regional and global risks.

Jel Codes: E02, F02, F59

Keywords: Neoliberalism, Regionalization, ASEAN, International Economy, Southeast Asia

1. Giriş

Birleşmiş Milletler (BM) kuruluşundan bugüne değin uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını teşvik etmek amacıyla bölgesel örgütlerin kurulmasına öncülük etmiştir. Buna karşın Soğuk Savaş sırasında dünyanın iki süper gücü uluslararası barış ve güvenliği teşvik etmekten ziyade kendi nüfuz alanlarını güvence altına almak amacıyla dünyanın farklı yerlerinde bölgesel örgütler kurmuşlardır. Bölgeselcilik II.Dünya Savaşı'ndan sonra çeşitli dalgalar halinde yayılmış ve bölgeler dünya siyasetinde itici güç olarak ortaya çıkmıştır (Lewis, 2006: 281). Savaşlar, güç kaymaları, ekonomik küreselleşme ve siyasi düzenle ilgili yeni fikirlerin yayılması ulus devletin ötesinde yeni bir yönetim biçimine yönelik talebin artmasına neden olmuştur. Bu durum bölgesel nitelikli örgütlerin çoğalması sonucunu doğurmuştur (Ateş, 2014: 221). Yeni bir yönetim ve düzen şekline duyulan ihtiyaç neoliberal yaklaşımın ortaya çıkışı ve yükselişi ile paralel olarak gerçekleşmiştir.

Uluslararası ilişkiler disiplini 1648 yılında imzalanan Westphalia Barış Antlaşması'ndan günümüze kadar uluslararası arenada yaşanan değişimlerden etkilenerek şekillenmiştir. Devleti tek ve ana aktör olarak kabul eden realizm 1970'li yıllara kadar uluslararası ilişkiler disiplininin hakim teorisi olarak kabul görmüştür. 1970'lerden itibaren uluslararası ilişkilerde yaşanan iktisadi ve siyasi değişimlere yönelik olarak devlet merkezli yaklaşımlar yetersiz kalmıştır (Nye, 1988: 236). Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı ve OPEC petrol krizi gibi uluslararası arenayı etkileyen gelişmeler realizmin sorgulanmasına ve neoliberalizmin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Wiltse, 2014: 137- 141). Neoliberalizm siyaset bilimi, iktisat, sosyoloji gibi sosyal bilimlerin birçok disiplini tarafından kullanılan karmaşık ve çok boyutlu bir kavramdır. Neoliberalizmin uluslararası ilişkiler disiplini bağlamında ortaya çıkışı 1970'li yıllar olarak kabul görmekte ise de iktisat disiplini açısından neoliberalizm Adam Smith'in entelektüel mirasçıları tarafından ekonomik teori ve politika yapımı için 19. yüzyıldan itibaren canlandırılmış bir paradigma olarak karşımıza çıkmaktadır (Clarke, 2005: 50). Neoliberalizm toplumda refahı artırmak için özel mülkiyet hakkı, serbest piyasa ve serbest ticaretin esas alındığı bir kurumsal çerçeve içerisinde bireylerin beceri, girişim ve hürriyetlerinin serbest olması gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda devletin rolü de söz konusu bu pratiklerin uygulanmasını sağlayacak kurumsal bir çerçeve oluşturmak ve o çerçeveyi korumaktır (Harvey, 2015: 10). Dolayısıyla neoliberalizm ideolojisi piyasa ilişkilerini, minimal devleti ve bireysel hakları vurgulayarak yeni bir siyasi, iktisadi ve sosyal düzenlemeler önermektedir (Springer, 2017: 27). Neoliberalizm geleneksel politik ve iktisadi yaklaşımların yerini alarak sosyal, siyasal, iktisadi ve ekolojik sorunlardan sorumlu tutulan piyasa eğilimli politikaların tanımlayıcısı haline gelmiştir. Bu bağlamda neoliberalizm siyaset ve iktisat bilimi kapsamında kentleşme, vatandaşlık, kalkınma, toplumsal cinsiyet, emek, göç, çevre, cinsellik, ırk ve şiddet dahil olmak üzere oldukça kapsamlı kavramsal kategoriler arasındaki bağlantıları da analiz etme rolü üstlenmiştir (Springer, 2017: 27).

Uluslararası ilişkiler disiplini açısından Robert Keohane ve Joseph Nye tarafından formüle edilmiş olan neoliberalizm, uluslararası sistem dinamiklerinin daha iyi analiz edilebilmesi

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

amacıyla karşılıklı bağımlılık kuramı ile gelişme göstermiştir (Keohane ve Nye, 1977: 2). Keohane ve Nye karşılıklı bağımlılığın uluslararası siyasetin önemli bir özelliği olduğunu, karşılıklı bağımlılık ile davranış kalıplarının olumlu yönde etkilendiğini ve devletlerin iş yapma şeklinin değiştiğini iddia etmektedir. (1977: 15). Piyasa ekonomisi, karşılıklı bağımlılığı yönetecek uluslararası kurumların ve rejimlerin yaratılmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla neoliberal kurumsalcılar en önemli aktörün devlet olduğunu kabul etmekle birlikte uluslararası kurumların önemi üzerinde de durmaktadırlar (Sarıöz Gökten, 2013: 40). Neoliberal kurumsalcılar karşılıklı bağımlılık kavramını rejim düşüncesiyle ilişkilendirmişlerdir. Bu bağlamda rejim teorisi devletler arasında çıkarların uyumlaştırılması ve koordinasyonunu hedefleyen uluslararası iş birliğini anlamaya yönelik bir teori olarak karşımıza çıkmaktadır (Arı, 2006: 486). Rejim, uluslararası sistemdeki aktörlerin davranışlarını yönlendiren ve sonuçlarını etkileyen kural ve normları kapsayan düzenlemelerdir. Neoliberalere göre bu düzenlemeler uluslararası kurumlar aracılığı ile gerçekleştirilmelidir. Bu bağlamda neoliberaler bölgesel entegrasyonlar başta olmak üzere kurumların rolüne dikkat çekerek proaktif katılım, mevcut ve yeni kurumlara entegrasyon yolu ile kanalize edilmekte ve şekillendirilmektedir.

Neoliberal kurumsalcılığın tanımlayıcı özelliği uluslararası yapıların gelişeceğine ve devlet egemenliğinin yavaş yavaş yerini alacağına olan inancıdır. Realistler gibi neoliberaler de ulus devletin uluslararası ilişkilerdeki varlığının ve öneminin devam ettiğini kabul etmekle birlikte devletin liberal, piyasa odaklı bir devlet olduğunu, göreceli kazançlar üzerindeki çatışmadan ziyade iş birliği ve mutlak kazançlarla ilgilendiğini varsaymaktadır (Gilpin, 2001: 379). Neoliberal kurumsalcılar zaman içerisinde uluslararası kurumların uluslararası ekonominin karşılaştığı güçlükleri aşacak kadar güçlü hale geldiğini savunmaktadırlar. Mevcut rejimlerin yetersiz bulunması durumunda yenilerinin oluşturulabileceğini ya da kolaylıkla değiştirilebileceğini iddia etmektedirler.

Teori ve politika aracı olarak neoliberalizm uluslararası sistemde 1970'lerden sonra ortaya çıkan krizlere karşı gösterilmiş bir tepki olarak açıklanabilir. Neoliberalizm uluslararası sistemde tek bir kurumun yerine uluslararası örgütleri, ulus aşırı örgütleri, devlet dışı örgütleri, çok uluslu şirketleri ve diğer devlet dışı aktörleri kapsayan karma aktörlü bir modeli desteklemektedir. Bununla birlikte neoliberal yaklaşım çerçevesinde bölgesel örgütlerin insan haklarını ve demokrasiyi teşvik etmek, üye ülkelerin toprak bütünlüğünü korumak, güvenliğini sağlamak, kalkınma için ticaret ve ekonomik iş birliği yoluyla ekonomik ittifakı güvence altına almayı amaçladığı söylenebilir.

Bu çalışma on yıllardır küresel kapitalizmin atölyesi olma hüviyetine sahip Doğu Asya'nın gölgesinde kalmakla birlikte son yıllarda nispi bir hareketlenme yaşayan Güneydoğu Asya'daki en köklü bölgesel iktisadi entegrasyon girişimi olan ASEAN'ın doğuşundan evrilmesine kadar olan sürece ve örgütün uluslararası politik ekonomisinin analizine yoğunlaşmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın ikinci bölümde bölgesel bir örgüt olarak ASEAN'ın kuruluş aşamasından günümüze kadarki gelişim süreci ele alınacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ASEAN'ın uluslararası

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

ekonomi politiği neoliberal yaklaşım çerçevesinde analiz edilecektir. Analiz yapılırken ASEAN'ın makroekonomik verilerinden yararlanılacaktır.

2. Bir Örgüt Olarak ASEAN: Doğuşu ve Evrimi

ASEAN'ın doğduğu Güneydoğu Asya Bölgesinde 17.yüzyılın başlarından İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Avrupa kolonizasyonu hakim olmuş ve bölge etnik, dinsel ve tarihi farklılıkları nedeniyle dikkat çekmiştir. II. Dünya Savaşı ardından sömürge düzeni tasfiye edilmiş ancak büyük güçlerin bölge üzerindeki etkisi sürmüştür. Bu kapsamda istikrarın sağlanması, anlaşmazlıkların azaltılması, ekonomik kalkınma gibi amaçlarla bölgesel örgütlenme süreci yürütülmeye çalışılmıştır (Temiz, 2021). Dolayısıyla Güneydoğu Asya bölgesinde bölgeselleşme süreci 1945'te bir askeri pakt olarak SEATO'nun kurulması ile başlamış, 1961'de Güneydoğu Asya Birliği (ASA) ve 1963'te Maphilindo ile devam etmiştir. Çok uzun vadeli olmayan ve başarısız olan bu entegrasyon girişimlerinden sonra 1967 yılında kurulan ASEAN günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir.

ASEAN kurulduğu günden bu yana bölgede meydana gelen ve uluslararası güç kaymalarına karşılık verebilmek amacıyla siyasi, ekonomik ve güvenlik yaklaşımlarını birleştirmiştir. Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB'ye karşı barışçıl ve tarafsız bir tutum sergilemeye çalışmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise ekonomik iş birliğine daha fazla önem atfederek ticari faaliyetleri ulusal sınırların ötesinde bütünleşme sürecini yönetmiştir.

2.1. ASEAN'ın Kuruluşu ve Tarihi Gelişimi

Daha önce ifade edildiği gibi ASEAN'ın kuruluşundan önceki süreçte bölgesel örgütler oluşturulmasına yönelik birçok girişimde bulunulmuştur. Bu girişimler bölge dışı aktörlerin teşviki ile başlatılmış ve bu aktörlerin çıkarlarına hizmet etmeyi amaçlamış olduğundan büyük ölçüde başarısız olmuşlardır (Palmer, 1991: 64). SEATO, ABD'nin anti-komünist güvenlik düzenlemeleri ağını genişletme girişimi olarak değerlendirilmektedir. ASA ve Maphilindo'nun üyelerinin tamamı SEATO'dan farklı olarak Güneydoğu Asya ülkelerinden oluşmasına karşın üyeler arasındaki bölgesel anlaşmazlıklar örgütlenmenin kısa sürede etkisiz hale gelmesinde önemli bir etken olmuştur.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından 1950'lerde ve 1960'larda bağımsızlıklarını kazanan bölge ülkelerinde iç siyasi istikrarsızlık, etnik çatışma, birlik olma sorunu, zayıf savunma ve güvenlik sistemi sorunları baş göstermiştir. Güneydoğu Asya ülkeleri bölgesel barışın tesisi için alternatif olabilecek bir bölgesel örgüt arayışına girmiştir. Güneydoğu Asya'da bölgeselciliğin oluşumunu motive eden temel faktör bölgesel siyasetin istikrarı, barış hedefi, bölgesel çatışmalara çözüm, güvenlik garantisi, ekonomik kalkınma ve iş birliği olmuştur (Kelling vd., 2011: 170). Bu bağlamda sınır çatışmaları, egemenlik, toprak işgali ve diğer

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

bölgesel sorunlar bölgesel bir örgütün oluşturulması yoluyla çözülebileceği inancını güçlendirmiştir.

Güneydoğu Asya ülkeleri arasındaki bölgesel ve siyasi anlaşmazlıkların üstesinden gelecek bölgesel bir organizasyona duyulan ihtiyaç ASEAN'ı doğurmuştur (Narine, 1998: 79). Birliğin kurucu üye ülkeleri Endonezya, Tayland, Malezya, Singapur ve Filipinler 8 Ağustos 1967'de Bangkok'ta bir araya gelerek ASEAN'ı resmen kurmuşlardır. Endonezya Dışişleri Bakanı, Malezya Başbakan Yardımcısı, Filipinler Dışişleri Bakanı, Singapur Dışişleri Bakanı ve Tayland Dışişleri Bakanı nezdinde ASEAN Deklarasyonu/ Bangkok Deklarasyonu adıyla bir bildirge imzalanmıştır (ASEAN, 2024a). Bu bildirgede kurucu ülkeler aşağıdaki ilkeleri vurgulamışlardır.

- Güneydoğu Asya ülkeleri arasında karşılıklı çıkarların ve ortak sorunların varlığının farkında olduğu ve mevcut bölgesel dayanışma ve iş birliği bağlarının daha da güçlendirilmesi gerektiği;
- Güneydoğu Asya'da eşitlik ve ortaklık ruhuyla bölgesel iş birliğini teşvik etmek ve böylece bölgede barışa, ilerlemeye ve refaha katkıda bulunmak amacıyla ortak eylem için sağlam bir temel oluşturulması;
- Birbirine bağımlı hale gelen dünyada barış, özgürlük, sosyal adalet ve ekonomik refah ideallerine tarih ve kültür bağlarıyla birbirine bağlı olan bölge ülkeleri arasında iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi gerektiği;
- Güneydoğu Asya ülkelerinin ve bölgenin ekonomik ve sosyal istikrarını güçlendirmek, barışçıl ve ilerici ulusal kalkınmalarını sağlamak konusunda her türlü dış müdahaleye karşı güvenlik önlemleri alınmasında ortak sorumluluk bilinci ile hareket edilmesi;
- Tüm yabancı üslerin geçici olduğu ve bölgedeki devletlerin ulusal bağımsızlığını ve özgürlüğünü korumak ve ulusal kalkınma süreçlerine zarar verilmemesi konularında fikir birliği içerisinde olduğu vurgulanmaktadır (ASEAN, 2024a).

ASEAN Deklarasyonu'nun giriş bölümünde yer alan bu hükümler ASEAN'ın kuruluş yıllarında güvenlik konusunun ne kadar önemli olduğuna işaret etmektedir. ASEAN, yabancı aktörleri güvenilir müttefikler olarak görürken; kendi bölgesini kontrol etme fikrinin gücünü de fark etmiştir. Buna karşın güvenlik konusundaki hedefler bölgenin içinde bulunduğu konjonktür nedeniyle geleceğe yönelik bir hedef olarak görülmektedir. Bu kapsamda üye ülkelerden Filipinler, güvenliğinin en iyi şekilde ülkede büyük askeri üsleri bulunan ABD ile güçlü ve ikili savunma bağlarının sürdürülmesiyle sağlanacağına inanmaktaydı (Narine, 1998: 89). Singapur ise bölgedeki en büyük İngiliz üssüne ev sahipliği yapmaktaydı. Yabancı aktörlerin bölgedeki rolü konusunda tam bir uzlaşmaya varamamalarına rağmen ASEAN devletleri Çinhindi'ndeki çatışma ve diğer dış tehditler konusunda ortak duyguyu paylaştıklarından beyan niteliğinde de olsa kuruluş deklarasyonunda özellikle iş birliği ve güvenlik konularına atıfta bulunmuşlardır. 1967 yılında beş kurucu üye ülke tarafından kurulan ASEAN, birkaç bölgesel sorunu başarıyla çözmesinin ardından Çinhindi ülkelerine ASEAN'a katılma konusunda güven vermiştir. Dolayısıyla İngiliz sömürge yönetiminden bağımsızlığını elde eden Brunei 8 Ocak 1984'te altıncı üye ülke olarak ASEAN'a katılmıştır (Buluş, 2006: 506). 1981 yılında Papua Yeni Gine'ye

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

gözlemcilik statüsü verilmiştir. Sosyalist Vietnam'ın bölge ülkeleri ile iyi ilişkiler geliştirmeye dayalı yeni dış politikasının neticesinde 28 Temmuz 1995'te birliğe katılması diğer Çinlindi ülkelerini de etkilemiş ve bunun bir sonucu olarak Laos ve Myanmar 23 Temmuz 1997'de, Kamboçya 30 Nisan 1999'da birliğe üye olmuşlardır (Kerstin, 2014: 81; Buluş, 2006: 506).

2.2. ASEAN'ın Amaçları

ASEAN iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda iş birliği oluşturmayı hedefleyen bölgesel bir örgüttür. Birliğin kuruluş amacı bölgesel istikrarı teşvik ederek ve rekabeti sınırlandırarak üye ülkelerin varlığını devam ettirmek olmuştur (Narine, 1998: 87). ASEAN'ın kuruluşuyla birlikte Güneydoğu Asya ülkelerinde ekonomik büyüme ve kalkınmaya, sosyal ve kültürel etkileşime öncelik verilmekle beraber karşılıklı iş birliği ve bölgesel dayanışmanın yanı sıra bölgesel barış ve istikrarı teşvik etmektedir. ASEAN, üyeleri arasında bölgesel bağlar kurarken kurallara ve düzenlemelere uymakla birlikte BM tüzüğüne de bağlı hareket etmektedir. Tarım ve sanayi alanında daha etkili bir iş birliğini teşvik etmeyi, ticareti genişletmeyi, ulaşım ve iletişim gelişiminin yanı sıra yaşam standardını da artırmayı hedeflemektedir. Mevcut bölgesel bağları güçlendirmek amacıyla ekonomi, sosyal, kültür, teknik, bilim ve idari konularda daha etkin bir iş birliğini teşvik etmektedir. ASEAN aracılığı ile bölgenin gelişmiş ve rekabetçi bir bölge haline gelmesi amaçlanmaktadır (Kelling vd., 2011: 172).

1967 ASEAN Deklarasyonu'nda birliğin amaçları şu şekilde ifade edilmektedir:

- Güneydoğu Asya milletlerinden oluşan müreffeh, barışçıl bir topluluğun temelini güçlendirmek amacıyla eşitlik ve ortaklık ruhu içindeki çabalarla ekonomik büyümeyi, toplumsal ve kültürel kalkınmayı hızlandırmak.
- Bölge ülkeleri arasındaki ilişkilerde adaleti ve hukukun üstünlüğünü gözeterek BM şartına bağlı kalarak bölgesel barışı ve istikrarı teşvik etmek.
- Ekonomik, sosyal, kültürel, teknik, bilimsel ve yönetsel alanlarda ortak çıkarları ilgilendiren meselelerde etkin iş birliğini ve karşılıklı yardımlaşmayı özendirmek.
- Eğitim, mesleki, teknik, yönetsel alanlarda eğitim ve araştırma olanakları yaratılması yoluyla üye ülkelerin birbirlerine yardımına öncülük etmek.
- Üye ülkelerin tarım ve endüstrilerinden daha fazla yararlanmak, uluslararası emtia ticareti sorunlarının incelenmesi de dahil olmak üzere ticaretlerini genişletmek, ulaşım ve iletişim olanaklarını iyileştirmek ve halklarının yaşam standartlarını yükseltmek için daha etkin iş birliği yapmak.
- Güneydoğu Asya çalışmalarını teşvik etmek.
- Benzer amaçlara sahip uluslararası ve bölgesel kuruluşlarla yakın iş birliğini sürdürmek ve kendi içlerinde daha da yakın iş birliği için tüm yolları araştırmaktır (ASEAN, 2024a).

Bildirge, ekonomik ve sosyal iş birliğine vurgu yapmasına rağmen ASEAN'ın asıl başarısı Güneydoğu Asya'nın Balkanlaşmasını önlemesi, bölgesel istikrara katkıda bulunması olmuştur (Smith, 1999: 238- 239).

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

2.3. ASEAN'ın Organizasyon Yapısı

ASEAN'ın kurumsal yapısı birliğin ihtiyaçları doğrultusunda ve iş birliğinin artan gücüyle birlikte gelişim göstermiştir. Nitekim, 1967 Bangkok Deklarasyonu'nda ASEAN dört temel bileşenden oluşmaktadır. Buna göre;

- Dönüşümlü olarak yapılacak ve ASEAN Bakanlar Toplantısı olarak anılacak olan Yıllık Dışişleri Bakanları Toplantısı
- Ev sahibi ülkelerin Dışişleri Bakanı ve temsilcisinin başkanlığında ve diğer üye ülkelerin büyükelçilerinin üye olduğu Dışişleri Bakanları toplantıları arasında birliğin çalışmalarını yürütmek üzere bir Daimi Komite
- Belirli konularda uzman ve resmi görevlilerden oluşan Geçici Komite ve Daimi Komite
- Her üye ülkede birliğin çalışmalarını o ülke adına yürütmek ve dışişleri bakanlarının yıllık veya özel toplantılarına, Daimi Komiteye ve bundan sonra kurulacak diğer komitelere hizmet etmek üzere bir Sekreterlik kurulması kararlaştırılmıştır (ASEAN, 2024a).

Bangkok Deklarasyonu'ndan sonra çeşitli ASEAN konferansları düzenlenmiş olmasına rağmen bu toplantılarda organizasyon yapısı ve ASEAN'ın etkinliği tartışılmamıştır. Dolayısıyla 1967 ile 1976 Bali Konferansına kadar geçen süreçte ASEAN'ın organizasyon yapısı zayıf ve istikrarsız kalmıştır (Poon-Kim, 1977: 763). Bununla birlikte 23- 25 Şubat 1976 tarihleri arasında düzenlenen Bali Konferansı ile daha verimli ve düzenli bir organizasyon yapısı oluşturulmuştur. Bali Konferansında beş önemli komite oluşturularak yeni bir organizasyon yapısı başarıyla formüle edilmiştir. Bu bağlamda ASEAN'ın beş ana kurumsal organı bulunmaktadır. Bu organlar, ASEAN Zirvesi, ASEAN Bakanlar Toplantısı, ASEAN Ekonomi Bakanları Toplantısı, ASEAN Daimi Komitesi ve ASEAN Sekreteryası'dır (ASEAN, 2024a).

ASEAN Zirvesi örgütün en üst karar alma organıdır. ASEAN Zirve Toplantıları, ASEAN dönem başkanlığını yürüten devletin ev sahipliğinde yılda iki kez düzenlenmekte olup üye ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla gerçekleşmektedir. Birinci ASEAN Zirvesi 23- 24 Şubat 1976'da Endonezya'nın Bali kentinde toplanmıştır. Son olarak 43. ASEAN Zirvesi 4-7 Eylül 2023 tarihinde Endonezya'nın Jakarta kentinde toplanmıştır. 1998 yılındaki 6. ASEAN Zirvesi'nde ASEAN+3 Forumu kabul edilmiş ve ASEAN üyesi ülkeler ve Çin, Japonya ve Güney Kore ile siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel iş birliğinin geliştirilmesine yönelik olarak zirve toplantıları yapılmaya başlanmıştır. (ASEAN, 2024b). 2005 yılında düzenlenen 11. ASEAN Zirvesi'nde ASEAN Şartı Hazırlanmasına Yönelik Kuala Lumpur Deklarasyonu imzalanmıştır. Bu deklarasyon ile ASEAN Güvenlik Topluluğu, ASEAN Ekonomik Topluluğu ile ASEAN Sosyo-Kültürel Topluluğu'ndan oluşan ASEAN Topluluğu'nun kurulması kararlaştırılarak örgütün gelişiminde önemli bir adım atılmıştır (Akıllı, 2022: 478).

ASEAN Bakanlar Toplantısı (AMM) ise 1967'de imzalanan Bangkok Deklarasyonu ile oluşturulmuş olup varlığını devam ettirmektedir. AMM, ASEAN'ın siyasi ve güvenlik iş birliğinin yanı sıra ASEAN'ın dış aktörlerle olan ilişkilerinden sorumludur. Yılda en az dört kez toplanan

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

AMM, ASEAN Topluluğu oluşturma çabalarını, stratejik gelecek yönelimlerini ve ASEAN'ın dış ilişkilerinin yönetimini düzenli olarak gözden geçirmekte ve tartışmaktadır (ASEAN, 2024c).

ASEAN Ekonomi Bakanları Toplantısı (AEM) Bali Deklarasyonu ile oluşturulmuştur. Ekonomik iş birliği konusunda en yüksek karar verme organı haline gelmiştir (Narine, 1998: 95). AEM, ASEAN'ın ekonomik entegrasyonunu yönlendirmekten sorumlu organıdır. AEM, 10 ASEAN üye devletin ekonomi veya ticaret bakanlarından oluşmaktadır. AEM, ASEAN hükümet başkanlarının ekonomik iş birliği konularındaki kararlarının uygulanmasına yönelik alınacak önlemleri değerlendirmek üzere toplanmaktadır (ASEAN, 2024c).

ASEAN Daimi Komitesi (ASC) ise ASEAN Genel Sekreteri ve üye ülkelerin ASEAN Genel Direktörlerinden oluşmakta olup bir yılda beş yada yedi kez toplanarak politikaların koordine edilmesini sağlamaktadır (Buluş, 2006: 513). Örgütün beşinci ve son organı olan ASEAN Sekreteryası ise 24 Şubat 1976'da ASEAN Dış İşleri Bakanları tarafından kurulmuştur. ASEAN Sekreteryasının temel görevi ASEAN organlarının koordinasyonunda daha fazla verimlilik sağlamak ve ASEAN proje ve faaliyetlerinin daha etkin uygulanmasını sağlamaktır.

Bali Zirvesi'nde ASEAN'ın kurumsal yapısının oluşturulmasının yanı sıra iki önemli anlaşma da ortaya çıkmıştır. Bunlar; ASEAN Uyum Bildirgesi ve Güneydoğu Asya'da Dostluk ve İşbirliği Anlaşması'dır. ASEAN Uyum Bildirgesi ASEAN içi ekonomik iş birliğinin dört alanını tanımlayarak güvenliğin ekonomik yönünü ele alması bakımından önemlidir. Ayrıca bu bildiriyle ASEAN ülkeleri arasında askeri iş birliği de teşvik edilmiştir. Güneydoğu Asya'da Dostluk ve İşbirliği Anlaşması (TAC) ise Güneydoğu Asya'ya yönelik bir davranış kurallarından oluşmaktadır. İmzacı devletlere anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözme zorunluluğu getirerek devletler arasında güç kullanımını yasaklamıştır. Günümüzde TAC, ASEAN'ın Asya Pasifik bölgesindeki etkisinin en güçlü sembollerinden biri haline gelmiştir (Narine, 2008: 415).

3. Uluslararası Ekonomi Politik ve ASEAN

3.1. Uluslararası Ekonomik Politik: Değişim ve Dönüşümler

Uluslararası ekonomi politik, devlet- piyasa veya devlet- çok uluslu şirketler ilişkilerine odaklanmış disiplinler arası bir konu olup siyaset bilimcilerin, ekonomistlerin, sosyologların, antropologların, tarihçilerin ve coğrafyacıların yaklaşımlarından yararlanmaktadır (Cohn, 2010: 2) Uluslararası ekonomi politikte incelenen ticaretten, parasal ilişkilerden, yabancı yatırım ve kalkınma gibi çok çeşitli alanlardaki gelişme ve değişimlerden bahsetmek gerekmektedir. Bu bağlamda uluslararası ekonomideki en önemli değişiklik Soğuk Savaş'ın bitişi ile Sovyet tehdidinin ortadan kalkması olmuştur. 20. yüzyılın son yarısının büyük bölümünde Soğuk Savaş sürecindeki ittifak yapıları dünya ekonomisinin işleyeceği çerçeveyi oluşturmuştur. Bu süreçte ABD ve onun müttefikleri potansiyel ekonomik çatışmaları siyaset ve güvenlik alanlarında iş birliğini sürdürme ihtiyacına tabi kılmışlardır. Güvenlik çıkarlarına yapılan vurgu dünya ekonomisini bir arada tutan siyasi bağımlılığı sağlamış ve ekonomik

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'in Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

konularda önemli düzeydeki ulusal farklılıklar üzerinde uzlaşmayı kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ABD liderliğindeki kapitalist güçler arasındaki ekonomik iş birliği zayıflamıştır. Eş zamanlı olarak Üçüncü Dünya ülkeleri piyasa sistemine katılmaya daha istekli hale gelmişler dolayısıyla piyasa odaklı ekonomik sistem çok daha fazla büyümüştür (Gilpin, 2001: 5).

Küreselleşmenin etkisi ile dünya ticaretinde yaşanan büyüme uluslararası rekabetin büyük ölçüde artmasına neden olmuştur. Sanayileşen ekonomilerin sayısı arttıkça Doğu Asya'da ve diğer bölgelerde ithal ikamesinden ihracata dayalı büyüme stratejisine geçiş yapılmıştır. Buna ilaveten dünya ekonomi politikasında birtakım değişimlerden bahsetmek gerekmektedir. İlk olarak insanlık tarihinde ilk kez dünya nüfusunun büyük bir kısmı için gerçek bir ekonomik kalkınma gerçekleşmiştir. Doğu Asya kırk yıllık yüksek sürdürülebilir büyümeyle başı çekmiştir (Rodrik, 2009: 16). İkinci olarak Çin, çok sayıda ürün için dünyanın üretim merkezi olarak uluslararası ticaret ve finansta büyük bir oyuncu haline gelmiştir. 1978'den bu yana Çin'in dünya politik ekonomisine yeniden girişi sistem açısından büyük itici güç etkisi yaratmıştır.

Bir başka değişim ise finans ve enerji piyasalarında yaşanmıştır. Petrol fiyatlarındaki değişimler asimetrik karşılıklı bağımlılığı tetiklemiştir. 1970'lerde artan petrol fiyatları dünya siyaseti üzerinde daha fazla baskının oluşmasına yol açmış ve 1973'teki Arap petrol ambargosuna yansımıştır. Dünya siyasetinde ve ekonomi politikasında küresel nitelikli aktörler önemli hale gelerek küresel şirketler ve STK'lar sistem üzerinde etkili olmaya başlamıştır (Keohane, 2009: 40). Bir başka gelişme ise iletişim alanında yaşanmıştır. Elektronik teknolojileri küresel iletişimin temeli haline gelmiştir. Bu ekonomik ve teknolojik değişimlerden giderek daha fazla yararlanan işletmeler uluslararası pazarlara katılmaya başlamıştır. Bununla birlikte bu gelişmelere paralel olarak ticaretin çoğu üç gelişmiş, sanayileşmiş ekonomi (ABD, Japonya, Batı Avrupa) ile Doğu Asya, Latin Amerika ve birkaç gelişmekte olan ülke arasında gerçekleşmiştir. Finansal araçlar, teknolojik gelişmeler, iletişim alanında yaşanan değişimler çok daha bütünleşmiş bir uluslararası finans sistemine katkıda bulunmuştur. Yaşanılan bu finansal devrim ulusal ekonomileri çok daha fazla birbirine bağlamış, yakınlaştırmış ve gelişmekte olan ülkelerin kullanabileceği sermayeyi artırmıştır (Gilpin, 2001: 7).

Küreselleşme olgusu ile çok uluslu şirketler ve doğrudan yabancı yatırımlar büyük ivme kazanmıştır. 1980'lerde doğrudan yabancı yatırımlar dünya ticaretinden ve küresel ekonomiden çok daha hızlı ve önemli ölçüde genişlemiştir. Savaş sonrası yılların başında Japonlar, Batı Avrupalılar ve diğer milletler büyük yatırımcılar haline gelmiştir. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak büyük sanayileşmiş ülkelere doğru doğrudan yabancı yatırım çıkışı büyük oranda yükselmiştir. Doğrudan yabancı yatırımların en büyük kısmı hizmet sektörü, otomobil ve bilgi teknolojisi gibi yüksek teknolojik sektörlerde yapılmıştır. Artan ticaret ve finansal akışlarla birlikte çok uluslu şirketlerin önemi artmış ve uluslararası ekonomiyi önemli ölçüde dönüştürmüştür (Gilpin, 2001: 8).

Siyasi, ekonomik ve teknolojik gelişmelere bir yanıt olarak ekonomik bölgeselcilik de yayılma göstermiştir. 1950'li ve 1960'lı yılların önceki bölgeselcilik hareketleriyle karşılaştırıldığında

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscaeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

yeni bölgeselcilik küresel ekonomi için çok daha büyük bir öneme sahiptir. 21. yüzyılın başında bölgeselcilik yabancı yatırımın, üretimin ve diğer ekonomik aktivitelerin artan bir şekilde bölgeselleşmesini gerektirmektedir (Gilpin, 2001: 9). Her bölgesel düzenleme kalkınma açısından devletlerin hem ulusal hem de bölgesel kalkınmayı teşvik etmeye yönelik ekonomik ve politik ortak çabalarını temsil etmektedir. Ekonomik bölgeselcilik ulus devletlerin ortak siyasi sorunlara ve rekabetçi bir küresel ekonomiye karşı verdiği önemli bir yanıt olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2. ASEAN'ın Uluslararası Ekonomi Politikası

Dünya ekonomisinde yaşanan bu gelişmeler uluslararası ekonomi politığın yapısal bir değişim dalgası içerisinde olduğunu göstermektedir. Küreselleşme ve bölgeselleşme hareketleriyle birlikte uluslararası ekonomide karşılıklı bağımlılık artmıştır. Özellikle uluslararası sermaye hareketlerinin büyümesi 1980'lerin ortalarından bu yana ASEAN ülkeleri için de kalkınmanın temeli olmuştur (Shimizu, 2010: 39). ASEAN dünya ekonomisindeki yapısal değişim çerçevesinde gelişmekte olan ülkeler arasındaki bölgesel ekonomik iş birliğinin ve entegrasyonunun temsilcisi olmuştur. ASEAN, Güneydoğu Asya'da bölgesel iş birliğinin tek kaynağı olmuştur. Başka bir ifadeyle 1967 yılında kurulan ASEAN kuruluşundan bu yana bölgesel iş birliğinin genişletilmesini teşvik etmiş, siyasi ve ekonomik işbirliğini derinleştirmiştir. Bununla birlikte Güneydoğu Asyada bölgesel ekonomik iş birliğinin ve serbest ticaret anlaşmalarının önemli bir eksenine gelmiştir.

ASEAN ekonomileri dünyanın birçok bölgesindeki aktör ve entegrasyonlara kıyasla çok daha fazla büyüme kaydetmiş ve bu ekonomilerin dünya ekonomisindeki paylarının artması sonucunu doğurmuştur. Bölge aynı zamanda büyüyen bir bölgesel kimlik ve dayanışma örneği oluşturması nedeniyle de önemlidir. Tarihsel olarak sömürge yönetimi nedeniyle parçalanmış olan bölge, bağımsızlık sonrası dönemde çok daha fazla gerilim ve tartışmaya sahne olmuştur. Ancak özellikle birliğin kuruluşundan bu yana yeni bir iş birliği ve uyum dönemi ortaya çıkmıştır (Hill, 1994: 833). ASEAN kurucu üye ülkeleri arasındaki yapısal ve fikirsiz farklılıklar zamanla olumlu olarak gelişme göstermiştir. Ekonomi politikalarında, ekonomik performanslarında bölgesel iş birliğini teşvik etme çabalarında ve küresel ekonomik, stratejik ve siyasi konulara ilişkin yaklaşımlarında daha fazla ortak fikir çerçevesinde duruş sergilemişlerdir (Hill, 1994: 834) Bu fikir birliği ASEAN'ın gelişimine önemli katkı sağlamıştır denilebilir.

Birliğin dört büyük ekonomisi Endonezya, Malezya, Singapur ve Tayland kişi başına düşen gelir, ekonomik yapı, doğal kaynak donanımı, tarihi geçmiş, siyasi yapı, uluslararası yönelim alanlarında büyük farklılıklarına rağmen dünyanın diğer bölgelerinin çoğundan daha iyi performans göstermeyi başarmışlardır. Bu anlamda ASEAN ülkelerindeki hızlı ekonomik büyüme ve yapısal değişim dikkat çekicidir. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında bahsedileceği

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

üzere ekonomik büyüme oranları gelişmekte olan ülkelerin büyüme oranlarına kıyasla kayda değer ölçüde yükseliş göstermiştir.

Özellikle 1980'lerdeki ekonomik gelişmelere bakıldığında devletlerin pragmatik, etkili ve dışa dönük politika reformu uygulamalarının önemi görülmektedir. Bu kapsamda bankacılık sektörleri serbestleştirilmiş, koruma azaltılmış, kamu işletmelerinde reformlar yapılmış, vergilendirme yapıları tekrar gözden geçirilerek teşvik sistemleri güncellenmiştir. Bununla birlikte bölgede liberalleşen ekonomilerin başarılı seyrinin diğer ülkelere olan yansıması da güçlü bir etki oluşturmuştur (Hill, 1994: 834- 836).

1960'larda ve 1970'lerde Güneydoğu Asya'daki siyasi- güvenlik ortamı bölgesel barış ve güvenlik için iş birliği yapma arzusu doğurmuştur. Bu dönemde birçok Güneydoğu Asya ülkesinde toprak anlaşmazlıkları ve iç savaş bulunmaktadır. Soğuk Savaş ASEAN'ın kurucu piyasa ekonomilerini komünizme karşı birleştirirken bölgenin geri kalanı farklı siyasi ve ekonomik sistemler altında varlıklarını devam ettirmişlerdir. ASEAN, bu ülkelerin ulusal ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmaları için güvenlik zemini oluşturmalarına katkı sağlamıştır (Chia, 2013: 25).

Güneydoğu Asya'da 1970'lerin ortalarından bu yana ekonomik kalkınmaya ilişkin olarak bir dizi iç dönüşüm gerçekleşmiştir. Bu değişiklikler hızlı sanayileşmeye, güçlü merkezi otoriter rejimlerin ve karmaşık bürokratik yapıların ortaya çıkmasına ve yeni sınıf ilişkilerinin hem merkez de hem kırsal kesimde hızla yayılmasına yol açmıştır. Bu yeni değişimin dinamikleri Güneydoğu Asya'nın anlaşılmasında birbiriyle yakından bağlantılı devlet, yerli kapitalist sınıf ve uluslararası ekonomik dinamikler olmak üzere üç farklı değişkene dayandırılmıştır (Howes ve Liu, 1993: 631). Bu değişkenlerden biri olan uluslararası ekonomi, ASEAN'ın ekonomik kalkınmasında kolaylaştırıcı bir rol oynamıştır. Bölgeye gerçekleşen yatırım, teknoloji ve yardım akışı önemli düzeyde olmuştur. 1960'lardan bu yana ASEAN ihracatında dinamik bir dönüşüm yaşanmıştır. Serbest ticaret ile 1960'larda ihracat odaklı sanayileşme stratejisini başlatan ilk ülke Singapur olmuş; Singapur'u 1970'lerin başında Malezya, Filipinler, Tayland ve Endonezya izlemiştir (Ariff ve Hill, 1985: 28).

İhracata yönelik stratejilerin başarısı ve ihracatın hızlı büyümesinde OECD pazarlarında ithalat paylarının artması ve ihracat yapısındaki çeşitlenmede açıkça görülmektedir. Örnek olarak Tayland'ın ihracatında pirinç, Malezya'nın ihracatında kauçuk ve kalay, Endonezya'nın ihracatında ise kauçuk ve petrol ürünleri hakim olmuştur. 1990'ların başında ise bu tablo çarpıcı bir şekilde değişiklik göstermiştir. İmalat ürünleri tüm ülkelerde ana ihracat kalemi olup toplam mal ihracatının en az %40'ını oluşturmuştur (Hill, 1994: 860).

Bölgedeki üretim ağlarının yükselişi ve endüstri ürünlerinin (parça ve bileşenler) ticaretindeki hızlı büyüme sonucunda ASEAN ekonomileri arasında imalat sanayinde ekonomik tamamlayıcılık gelişmiştir. 1980'lerin sonlarından itibaren yaşanan dış gelişmeler ASEAN'ı küresel pazarlar ve yatırımlar dünya ekonomisi ile etkin bir şekilde rekabet edebilmek amacıyla bölgesel entegrasyona doğru zorlamıştır. Bölgesel rekabet Dünya Ticaret Örgütü'nün de

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

kurulmasıyla ASEAN endüstrilerini liberal ticaret rejimi doğrultusunda uyarlamıştır (Chia, 2013: 7).

Güneydoğu Asya'daki üretim ağlarının hızlı büyümesinde bazı faktörler etkili olmuştur. İlk olarak ücret ve işgücü üretkenliği düzeylerinde büyük bölgesel farklılıkların olması farklı rekabetçi maliyet konumlarına yol açmıştır. İkinci olarak ASEAN ülkeleri tek taraflı ve bölgesel olarak ticaret ve yatırımın serbestleştirilmesiyle sonuçlanan dışa dönük kalkınma stratejisini benimsemiştir. Üçüncüsü ise daha düşük üretim ve lojistik maliyetleriyle sonuçlanan verimli ticaret altyapısı ve lojistiğinin varlığı sayesinde sınır ötesi ticaret akışlarının kolaylaşması olmuştur (Chia, 2013: 36). ASEAN ülkeleri çok uluslu şirketlerin yatırımlarının girişini teşvik ederek yeni üretim teknolojilerini başarılı şekilde kullanmış ve yerel destekleyici endüstrileri geliştirerek makine parçaları ve bileşenlerinin de ana ihracatçıları haline gelmiştir. Ayrıca ASEAN ülkelerinin uygulamış oldukları döviz kuru yönetimi de genel olarak etkili ve başarılı olmuştur (Garnaut, 1991: 8).

ASEAN'ın 360 milyonluk pazar büyüklüğü üretimde verimliliğin artmasını sağlamıştır. Bununla birlikte 1990'larda ASEAN Serbest Ticaret Alanı (AFTA), ASEAN Hizmetler Çerçeve Anlaşması (AFAS) ve ASEAN Yatırım Alanı (AIA)'nın kurulması kararına yol açmıştır. Çin ve Hindistan'ın ekonomik yükselişinden algılanan dış tehdit ASEAN Ekonomik Topluluğu (AEC)'nin kurulması sonucunu doğurmuş ve ekonomik entegrasyonun derinleştirilmesi kararlaştırılmıştır (ASEAN, 2024d). ASEAN'ın uzun vadeli büyüme performansı hem yaşam standartlarında hem de satın alma gücü paritelerine göre kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla (GSYH) sanayileşmiş ülkelere oranla önemli bir iyileşme ile sonuçlanmıştır (Larsen, 1997).

Tablo 1. ASEAN'ın Temel Makro Ekonomik Göstergeleri

	Toplam Kapladığı Alan Büyüklüğü	Nüfus	GSYH	GSYH Büyüme Oranı	Kişi Başı GSYH	İhracat	İthalat	Doğrudan Yabancı Yatırım	Ziyaretçi Sayısı
Yıl	Km ²	Milyon	US\$ Milyar	%	US\$	US\$ Milyar	US\$ Milyar	US\$ Milyon	Milyon
2012	4.435.617	606	2.383	6,1	3.934	1.253	1.219	117	89
2013	4.435.618	612	2.494	5,2	4.076	1.278	1.255	120	102
2014	4.435.618	620	2.524	4,7	4.071	1.293	1.241	133	105
2015	4.488.839	627	2.456	4,8	3.915	1.172	1.101	119	109
2016	4.490.212	635	2.581	4,9	4.067	1.153	1.086	119	116
2017	4.493.516	642,3	2.785	5,4	4.446	1.324	1.246	156	125
2018	4.493.516	648,5	3.060	5,2	4.720	1.436	1.372	147	135
2019	4.492.434	652,5	3.244	4,5	4.971	1.423	1.392	166	143
2020	4.492.459	658,9	3.081	-3,7	4.677	1.396	1.273	119	26
2021	4.492.535,8	663,9	3.382	3,8	5.095	1.719	1.627	212	2,9
2022	4.492.705,8	671,7	3.621	5,6	5.391	1.962	1.884	225	43,2

Kaynak:ASEANStats

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscaoconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

Tablo 1'den izleneceği üzere ASEAN'ın temel demografik ve makro iktisadi yapısına bakıldığında 4,5 milyon km² alana ve 671,7 milyon nüfusa sahip kalabalık bir topluluk olduğu görülmektedir. ASEAN'ın toplam nüfusu dünya nüfusunun hemen hemen %9'unu oluşturmaktadır. ASEAN ülkeleri arasında nüfus yoğunluğu en fazla olan ülke 276 milyon nüfusu ile Endonezya'dır. Endonezya'yı 112 milyon nüfusu ile Filipinler takip etmektedir. ASEAN ekonomisi 2022 yılında 3,6 trilyon dolar tutarında nominal GSYH'ya ulaşarak dünyanın en büyük beşinci ve Asya'nın en büyük üçüncü ekonomisi haline gelmiştir. ASEAN'ın kişi başına düşen nominal GSYH'sı 2022'de 5.391 dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu 2012 yılına kıyasla %38 oranında kayda değer bir artış anlamına gelmektedir. ASEAN ekonomileri 2022 yılında %5,6 büyümüş, 2012- 2022 döneminde yıllık ortalama büyüme oranı %4,4 olarak gerçekleşmiştir. ASEAN'ın toplam ihracatı 2 trilyon dolar ve toplam ithalatı 1,9 trilyon dolar tutarında gerçekleşmiştir. Böylelikle toplam mal ticareti 2022 yılında %15 düzeyinde artarak 3,9 trilyon dolar seviyesine ulaşmıştır (TradeMap, 2024). Tablo 2'den izleneceği üzere ASEAN ekonomilerinin başlıca ihraç edilen ürünleri ile ithal edilen ürünlerinin aynı olduğu görülmektedir. Bu durum ASEAN ülkelerinde endüstri içi ticareti göstermektedir. Elektrikli makine ve ekipman parçaları, mineral yakıtlar ve yağlar, nükleer reaktörler kazanlar, mekanik cihazlar başlıca ihracat ve ithalat ürünleridir. İhracat yapılan ülkelerin başında Çin (%14,8), ABD (%14,8), AB (%9) ve Japonya (%6,8) gelmektedir. ASEAN ülkelerinin gerçekleştirdiği mal ithalatında 2022 verilerine göre Çin %22,9'luk payla en büyük tedarikçi olurken onu Japonya (%7,2), ABD (%6,9) ve AB (%6,3) takip etmektedir.

Tablo 2. ASEAN'ın İhracat ve İthalat Ürünleri ile Değerleri (2022) (000 ABD Doları)

BAŞLICA İHRACAT ÜRÜNLERİ	Dünyaya İhraç Edilen Mal Tutarı	ASEAN Ülkelerinin Payı %
Elektrikli makine ve teçhizat ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve çoğaltıcılar, televizyon	555.852.259	15,51
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler; bitümlü maddeler, maden	231.751.575	5,62
Nükleer reaktörler, kazanlar, makineler ve mekanik cihazlar; bunların parçaları	190.756.038	7,52
BAŞLICA İTHALAT ÜRÜNLERİ	Dünyadan İthal Edilen Mal Tutarı	ASEAN Ülkelerinin Payı %
Elektrikli makine ve teçhizat ve bunların parçaları, ses kaydediciler ve çoğaltıcılar	482.909.743	12,67
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler; bitümlü maddeler, maden	338.308.057	7,90
Nükleer reaktörler, kazanlar, makineler ve mekanik cihazlar ve bunların parçaları	193.446.298	7,27

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

Kaynak: TradeMap veri tabanı kullanılarak hesaplanmıştır.

ASEAN ekonomilerinin pandemiden önceki on yılda kayda değer ilerleme kaydettiği görülmektedir. Bölge demografik özelliklerinden, genişleyen tüketici pazarlarından, gelişen altyapı ve imalat endüstrilerinden ve artan doğrudan yabancı yatırımlardan faydalanmıştır. Bu dönem aynı zamanda tek pazar oluşturmanın ilk aşaması da dahil olmak üzere ticari ve ekonomik iş birliğinde artan bir büyümeye işaret etmektedir. Ancak siyasi birtakım belirsizlikler, doğal afetler ve gelir eşitsizliği bölgedeki büyümenin önünde zorluklar oluşturmuştur (Focuseconomics, 2024).

Tablo 1'den izleneceği üzere Kovid-19 pandemisi tüm dünyayı olduğu gibi ASEAN ekonomilerini de ağır bir şekilde vurmuştur. Salgın döneminde bir önceki yıla göre büyüme oranı ve doğrudan yabancı yatırımcı miktarında büyük bir düşüş gerçekleşmiştir. Salgının ilk yıllarında işsizlik ve yolsuzluk artmıştır. Buna rağmen uygulanan teşvik paketleri, turizmin kademeli olarak toparlanması, çok uluslu şirketlerin küresel tedarik zincirlerini Çin'den uzaklaştırma politikaları ASEAN'ın büyümesinin 2022'de küresel ortalamanın belirgin bir şekilde üzerinde olmasını sağlamıştır (Focuseconomics, 2024).

Doğrudan yabancı yatırım, pandemi sonrası 2021 yılında güçlü bir toparlanmanın ardından 2022 yılında bölgeye girişler daha da artarak tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmıştır. ASEAN'a doğrudan yabancı yatırım 2022'de %5,5 artarak rekor bir şekilde 224 milyar dolar seviyelerine ulaşmıştır. Bölgenin küresel doğrudan yabancı yatırım akışındaki payı daha da artarak %15'ten %17'nin üzerine çıkmıştır (ASEAN, 2024e).

Farklı proje türlerinde artan yatırımlar, bölgeye yönelik yatırımcı ilgisinin giderek arttığını göstermektedir. Bununla birlikte bölgenin endüstriyel canlılığını kanıtlayacak düzeyde imalat sektöründe rekor düzeyde doğrudan yabancı yatırımın artışı birliğin pandemiden güçlü bir şekilde toparlandığını ortaya koymaktadır. ASEAN'ın tedarik zinciri ağlarını güçlendirmek için kapasite genişletmeye odaklanan kurumsal yatırım stratejileri geliştirmesi de doğrudan yabancı yatırımın artışında önemli bir etken olmuştur (ASEAN, 2024e). Başka bir ifadeyle uluslararası tedarik zincirinin yeniden yapılandırılması ve riski yeniden azaltma politikaları yeni yatırımların önünü açmış ve firmaları bölgedeki varlıklarını genişletme konusunda motive etmiştir. Bölgenin iç taleple desteklenen büyüme oranı, iyileşen işgücü piyasası koşulları gelirlerin daha da artmasını sağlamıştır. Büyük ekonomilerdeki kredi sıkışıklığının yol açtığı dış talebin azalmasından kaynaklanan zorluklara rağmen imalat sektörü önemini korumuştur (Asian Development Bank, 2024).

ASEAN 2,3 trilyon dolarlık pazar büyüklüğü ve 600 milyon insan gücü ile bölgesel entegrasyon süreciyle tek bir entegre pazara ulaşmayı hedeflemektedir. ASEAN'ın özellikle ASEAN Ekonomik Topluluğu 2025 Planı aracılığıyla üye devletler arasında iddialı bir ekonomik entegrasyon gündemi bulunmaktadır. Bu amaçla 31 Aralık 2015'te kurulan AEC, bölgesel ekonomik entegrasyonu daha da ilerletmeyi hedeflemektedir. ASEAN'daki tek pazar malların,

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

hizmetlerin, yatırımın, sermayenin ve insanların bölge genelinde daha kolay hareket etmesine olanak tanıyacaktır. AEC 2025 Planı ise 2025 yılına kadar ekonomik kalkınma için hedefler belirlemekte ve beş alanda stratejik tedbirlerin ana hatlarını çizmektedir. Bu bağlamda yüksek derecede bütünleşmiş ve uyumlu bir iktisadi yapı; rekabetçi, yenilikçi ve dinamik bir ASEAN; sektörel iş birliğinin geliştiği; dayanıklı, kapsayıcı, insan odaklı bir ASEAN; küresel bir ASEAN hedeflerini içermektedir (ASEAN Secretariat, 2024f).

Küresel ekonomik olumsuzluklar ASEAN'a büyük ihracat pazarlarındaki ekonomik yavaşlama ve birliğin imalat ve ihracat faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyebilecek kalıcı enflasyon baskısı da dahil olmak üzere aşağı yönlü riskler sunmaktadır. Buna karşın ASEAN-5 ekonomisinin (Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland) 2024 yılında %4,5 büyümesi beklenmektedir. 2024 yılında ASEAN bölgesi için kısa vadeli ekonomik görünüm bölge ekonomisindeki iç talebin devam eden genişlemesinin de desteğiyle olumlu olmaya devam etmesi muhtemeldir. Çok uluslu şirketlerin ve ulus ötesi şirketlerin üretim tedarik zincirlerini Güneydoğu Asya'nın sanayileşmiş ülkelerine doğru çeşitlendirmeye devam etmesi ile doğrudan yabancı yatırım girişlerinin artması beklenmektedir (Sbglobal, 2024). Önümüzdeki on yılda ASEAN bölgesinin küresel ekonominin en hızlı büyüyen bölgelerinden biri olarak Asya-Pasifik için öneminin giderek artacağı söylenebilir.

4.Sonuç

Neoliberal kurumsalcılığın tanımlayıcı özelliği uluslararası yapıların gelişmesi, olgunlaşması ve devlet egemenliğinin ağırlığının azalmasıdır. Bu bakımdan liberal gelenek ulusüstüçülük (transnationalism) lehine teolojik bir bağlılığa sahiptir. İki kutuplu sistemin çöküşü ve ideolojik çatışmaların sona ermesi liberal kurumsalcılar tarafından uluslararası yapıların oluşması ve çoğalması için elverişli bir ortam olarak görülmüştür. Karşılıklı kazancın karşılıklı korkudan daha güçlü bir motivasyon sağladığı yönündeki neoliberal kurumsalcı argümana karşın Soğuk Savaş'ın doğurduğu karşılıklı korkular iki kutuplu sistematik bir düzenlemeden beslenen uluslararası yapıların oluşmasına yol açmıştır. Bu bağlamda Güneydoğu Asya bölgesinde kurulmuş olan ASEAN, Soğuk Savaş dönemi konjonktüründe doğmuş bölgesel nitelikli, yadsınamayacak düzeyde gelişme göstermiş önemli bir uluslararası örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır.

ASEAN, gelişmekte olan ülkeler grubu içerisinde dünyanın en iyileri arasında sayılabilecek gelişim süreciyle son çeyrek yüzyılda bir başarı öyküsü olmuştur. Bölgenin büyük bir kısmı halen yoksulluk, eşitsizlik, yolsuzluk gibi zorluklarla mücadele etmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen ASEAN'ın son elli yılda yalnızca güçlü ekonomik büyüme sağlama açısından değil aynı zamanda halkının yaşam standartlarını önemli ölçüde iyileştirmek açısından da dikkate değer ilerleme kaydettiği görülmektedir. Ancak üye ülkeler arasındaki ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin azaltılması için yapılması gereken çok şey bulunmaktadır. Hükümetlerin bölge içi ticareti geliştirerek özellikle eğitim ve sağlık alanında kilit kurumları güçlendirerek yabancı

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

yatırım akışını sürdüren politikalar geliştirme konusunda uyumlu hareket etmesi gerekmektedir.

ASEAN bir üretim üssünden aynı zamanda büyüyen bir tüketici pazarına dönüşmüştür. ASEAN, hükümetlerin ve şirketlerin düşük ücretlere ve emtia ihracatına dayalı pasif büyüme çağından kurtulması ve bunu gerçekleştirmek için daha proaktif politikalar ve stratejiler geliştirmesi kaçınılmazdır.

ASEAN'ın karşı karşıya olduğu zorluklara da değinmek gerekmektedir. Asya-Pasifik'te değişen güç dengesi; ASEAN içi bölgesel çatışmaların devam etmesi; Güney Çin Denizi'ndeki bölgesel anlaşmazlık; ASEAN devletleri tarafından üstlenilen askeri modernizasyon programları ve bunun sonucunda ortaya çıkan ASEAN içi silahlanma yarışı; iç siyasi değişim taleplerinin neden olduğu belirsizlik ve çekişme; ulusötesi güvenlik tehditlerinin oluşturduğu tehlikeler ASEAN'ın içerisinde bulunduğu riskler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda ASEAN, 21. yüzyılın çok kutupluluğa evrilen karmaşık siyasi ve ekonomik ortamında yön alırken geleceğini şekillendirmek, bölgesel çıkarları korumak ve değişen jeopolitik ve jeoekonomik dinamiklere yanıt vermek için etkili stratejiler uygulamalıdır. Dolayısıyla bölgesel kimliği ve kolektif liderliği güçlendirmeye, bölgesel çatışmaları sonlandırmaya önem vermelidir. ASEAN'daki finansal entegrasyonu daha da derinleştirmek için mali piyasaların gelişimini teşvik eden politikalar öncelikli olmaya devam etmelidir. ASEAN programların ulusal düzeyde uygulanmasını güçlendirmeyi hedeflemelidir. Bununla birlikte bölgesel iktisadi entegrasyon kendi başına bir amaç olmakla beraber aynı zamanda kalkınma hedeflerine ulaşmak için tasarlanmış bir politika aracı olduğundan daha fazla makroekonomik politika koordinasyonuna ağırlık vermelidir.

ASEAN'ın kurumsal yapısının değişimi ve ekonomi politikaları kapsamında neoliberalizmin ilkelerine uygun olarak gelişme gösterdiği görülmektedir. ASEAN, üye devletlerin eylemlerini yönlendiren belirli normları, kuralları, ilkeleri bünyesinde barındıran bir rejim veya kurum olarak neoliberalizmin inceleme alanında yer almaya devam edecektir. ASEAN bölgesindeki tüm paydaşlar için büyük fırsat oluşturmuştur. Tek pazar ve üretim üssü, daha düşük işgücü maliyeti, vergi ayrıcalıkları ve rekabetçi lokasyonlarla birlikte dünya çapındaki çok sayıda yatırımcının ilgisini çekmektedir. Ancak üye ülkeler arasındaki kültürel farklılıklar, tarife dışı önlemler, iç rekabet, farkındalık ve bilgi eksikliği gibi nedenlerden dolayı AEC'in faydalarından tam olarak yarar sağlanamaması durumu söz konusudur. ASEAN'ın entegrasyon hedefine ulaşmak için paydaşların mevcut konumlarının farkına varması, anlaması ve gelişmek için daha fazla çaba sarfetmesi gerekmektedir.

Başta Çin ve Hindistan olmak üzere büyük ekonomilerdeki yurt içi tüketici pazarlarında devam eden güçlü genişleme, ASEAN'ın hammaddelerine, ara mallarına ve nihai mamul ürünlerine olan talebin daha da artmasını destekleyen bir faktör olarak ASEAN ihracatına olan talebin artmasını sağlayacaktır. 50 yılı aşkın bir geçmişe sahip olan bu bölgesel nitelikli entegrasyonun geleceği küresel ve bölgesel gelişme ve konjoktüre göre şekillenecektir.

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

Kaynakça

- Akıllı, E. (2022). "ASEAN ve APEC: Güneydoğu Asya'da İşbirliği", *Küresel İlişkiler Çağında Uluslararası Örgütler*, s.475-486, ed. Ş.H. Çalış, E. Özlük, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Arı, T. (2006). *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ariff, M. and Hill, H. (1985). *Export Oriented Industrialisation: The ASEAN Experience*. Sydney: Allen and Unwin.
- ASEAN (2024a). The ASEAN Declaration (Bangkok Declaration). <https://agreement.asean.org/media/download/20140117154159.pdf> (15.03.2024).
- ASEAN (2024b). 6 th. ASEAN Summit. <https://asean.org/statement-on-bold-measures-6th-asean-summit-hanoi-16-december-1998/> (20.03.2024).
- ASEAN (2024c). ASEAN Foreign Ministerial Meetings. <https://asean.org/asean-foreign-ministerial-meetings/> (20.03.2024).
- ASEAN (2024d). Trade and Market Integration. asean.org/our-communities/economic-community/trade-and-market-integration/ (20.03.2024).
- ASEAN (2022e). Asean Economic Integration Brief. <https://asean.org/serial/asean-economic-integration-brief-10/> (28.04.2024).
- ASEAN (2024f). The Asean Secretariat. <https://asean.org/the-asean-secretariat-basic-mandate-functions-and-composition/> (01.05.2024)
- Asian Development Bank (2024). Asian Economic Integration. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/945596/asian-economic-integration-report-2024.pdf> (23.04.2024).
- Ateş, D. (2014). *Uluslararası Örgütler: Devletlerin Örgütlenme Mantığı*. Bursa: Dora Yayınları.
- Buluş, A. (2006). APEC ve ASEAN: "Güneydoğu Asya ve Pasifik'te İşbirliği", *Uluslararası Örgütler ve Türkiye*, s.493- 534, ed. Ş.H. Çalış, B. Akgün, Ö. Kutlu, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Chia, S.Y. (2013). The ASEAN Economic Community: Progress, Challenges and Prospects. *Asian Development Bank Institute*, 440, 1- 37.
- Clarke, S. (2005). The Neoliberal Theory of Society. A.Saad-Filho ve D.Johnston (Eds.) *Neoliberalism- A Critical Reader* içinde (s.50- 59). London: Pluto Press.
- Cohn, T.H. (2010). *Global Political Economy: Theory and Practice*. New York: Pearson.
- Focusconomics (2024). Asean Countries Outlook. <https://www.focus-economics.com/blog/asean-countries-outlook/> (25.04.2024).

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'in Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

- Garnaut, R. (1991). Exchange Rate Regimes in the Asian- Pacific Region. *Asian- Pacific Economic Literature*. 5(1), 5- 26.
- Gilpin, R. (2001). *Global Political Economy: Understanding The International Economic Order*. New Jersey: Princeton University Press.
- Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin Kısa Tarihi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Hill, H. (1994). ASEAN Economic Development: An Analytical Survey- The State Of the Field. *The Journal of Asian Studies*, 53(3), 832- 866.
- Howes,G. and Liu, H. (1993). Explaining the Dynamics of the Southeast Asian Political Economy: State Society. *World Politics*, 45(4), 629- 660.
- Keling, M.F., Som, H.M., Saludin, M.N., Shuib, S.and Ajis, M.N. (2011). The Development of ASEAN from Historical Approach .*Asian Social Science*, 7(7), 169- 189.
- Keohane, R.O. (2009). The Old IPE and the New. *Review of International Economy*, 16(1), 34- 46.
- Keohane, R.O. and Nye, Jr., Joseph S. (1977). *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston: Little, Brown Company.
- Kerstin, R. (2014). ASEAN Enlargementand Norm Change – A Window of Opportunity for Democracy and Human Rights Entrepreneurs?. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 33(3), 79–105.
- Larsen, F. (1997). “ASEAN in the World Economy”, *Macroeconomic Issues Facing Asean Countries*, s.299- 310, ed. J. Hicklin, D.Robinson, A. Singh, International Monetary Fund.
- Narine, S. (1998). Institutional Theory and Southeast Asia: The Case of ASEAN.*World Affairs*. 161(1), 33- 47.
- Nye, Jr., Joseph S. (1988). Neorealism and Neoliberalism. *World Politics*, 40(2), 235- 251.
- Palmer, N.D. (1991). Regionalism in Southeast Asia: Focus on ASEAN. Norman,D.Palmer (Eds) *In the New Regionalism in Asia and the Pacific* içinde (s. 59- 74). Toronto: Lexington Books.
- Poon-Kim, S. (1977). A Decade of ASEAN, 1697- 1977. *Asian Survey*, 17(8), 753- 770.
- Rodrik, D. (2009). *Tek Ekonomik Çok Reçete: Küreselleşme, Kurumlar ve Ekonomik Büyüme*. Çev. Neşenur Domaniç, Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Sarıöz Gökten, Y. (2013). *Hegemonya İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Geleceği: Neo-Gramsci'ci Bir Bakış*. Ankara, NotaBene Yayınları.

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscaeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

Sbgolabal (2024). Asean Economic Outlook. [https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/mi/research-analysis/asean-economic-outlook-in-2024-jan24.html#:~:text=The%20total%20nominal%20GDP%20of,USD%201.6%20trillion%20in%202009.\(25.04:2024\).](https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/mi/research-analysis/asean-economic-outlook-in-2024-jan24.html#:~:text=The%20total%20nominal%20GDP%20of,USD%201.6%20trillion%20in%202009.(25.04:2024).)

Shimizu, K. (2010). Asean Economic Integration in the World Economy; Toward the ASEAN Economic Community (APEC). *Economic Journal of Hokkaido University*, 77- 88.

Smith, A. (1999). Indonesia's Role in ASEAN: The End of Leadership?. *Contemporary Southeast Asia*, 21(2), 238- 260.

Springer, S. (2017). Neoliberalism in Southeast Asia. A.McGregor ve ark. (Eds.) *Routledge Handbook of Southeast Asian Development* içinde (s.27- 38). London: Routledge.

Temiz, S. (2021). *ASEAN Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği Siyasi Yapısı ve Gelişimi*. Ankara: Gazi Kitabevi

TradeMap (2024). Database. <https://www.trademap.org/Index.aspx> (01.05.2024).

Wiltse, E.Ç. (2014). Liberalizm, İş birliği, Kolektif Güvenlik ve Neoliberal Kurumsalcılık. E.Balta (Ed.) *Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler* içinde (s.137- 141). İstanbul: İletişim Yayınları.

Çıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur. (Birden fazla yazar varsa doldurulacaktır)

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Fiscaeconomia Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkısı: Yazarların katkısı aşağıdaki gibidir; (Birden fazla yazar varsa doldurulacaktır)

Giriş: 1. Yazar 2.yazar

Literatür: 1.Yazar 2. yazar

Metodoloji: 1. Yazar 2.Yazar

Sonuç: 1.Yazar 2. yazar

1. yazarın katkı oranı: %75 2. yazarın katkı oranı: %25

Conflict of Interest: The authors declare that they have no competing interests. (To be filled if there is more than one author)

Ethical Approval: The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In the case of a contrary situation, Fiscaeconomia has no responsibility, and all responsibility belongs to the study's authors.

Author Contributions: author contributions are below; (To be filled if there is more than one author)

Introduction: 1. Author 2.Author

Literature: 1.Author 2. Author

Methodology: 1. Author 2.Author

Conclusion: 1.Author 2. Author

1st author's contribution rate: %75, 2nd author's contribution rate: %25

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'in Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

Analysing the International Political Economy of ASEAN in the Axis of Neoliberal Thought

Fatma Şura Bahsi Koçer, Kerem Gökten

Extended Abstract

This study aims to analyse the development of ASEAN, which is presented as an important example of regional integration movements, on the basis of the neoliberal institutionalist approach and its place in international economic policy. At the same time, this study reveals the change and transformation of ASEAN in the international economic order with the implementation of neoliberal economic policy.

After the Second World War, there were several changes and transformations in international politics and economics. While the bipolar world order dominated the international system, the international political and economic order changed, and many new nation-states emerged with the liquidation of colonialism. The two world superpowers, the USA and the USSR, established regional organisations in different parts of the world in order to secure their own spheres of influence rather than to promote international peace and security. The structured form of regionalisation in international relations is regional organisations, which are generally based on the geographical proximity of their members. In the literature, regional organisations are formations with a formal structure that are bound together by common goals based on geographical, social, cultural, economic, or political ties.

Wars, power shifts, economic globalisation, and the spread of new ideas about political order have increased the demand for a new form of governance beyond the nation-state, leading to the proliferation of regional organisations. The need for this new form of governance and order emerged with the rise of the neoliberal approach. The development of the discipline of international relations has paralleled the changes and transformations in the field. Realism, which accepts the state as the sole actor in international relations and the concepts of power and anarchy as the basic elements of international politics, was accepted as the dominant theory of the discipline of international relations until the 1970s.

Changes in the international economic order, the growth of international trade outpacing world production, and the increasing role of transnational corporations in international politics have rendered realism inadequate and led to the emergence of neoliberal theory. The concept of neoliberalism is a multi-dimensional concept accepted by many social science disciplines such as political science, economics, and sociology. From the perspective of economics, neoliberalism is a paradigm revived by the intellectual heirs of Adam Smith. From the perspective of international relations, neoliberalism was formulated by Robert Keohane and Joseph Nye. Instead of a single institution, neoliberalism supports a mixed actor model that includes international organisations, transnational organisations, non-state organisations, multinational corporations, and other non-state actors.

Neoliberals do not see the state as the only actor in international relations. Although neoliberals accept the anarchic structure of the system, they argue that the effects of anarchy

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'in Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

can be regulated by institutions and regimes with a cooperative mentality. Within the framework of the neoliberal approach, regional organisations aim to promote human rights and democracy, protect the territorial integrity of member countries, ensure security, and secure economic alliances through trade and economic cooperation for development.

ASEAN, one such regional organisation movement, was established in the Southeast Asian region in 1967. The Southeast Asian region, where ASEAN was founded, was dominated by European colonisation from the beginning of the seventeenth century until the end of the Second World War. As a result, the region has attracted attention thanks to its ethnic, religious and historical differences. Despite the dissolution of the colonial order after the Second World War, the influence of the great powers on the region continued. We see that the process of regional organisation in the Southeast Asian region is based on objectives such as ensuring stability, reducing conflict, and economic development. In other words, factors such as the stability of regional politics, the goal of peace, the resolution of regional conflicts, the guarantee of security, economic development, and cooperation have influenced the formation of regionalism in Southeast Asia. The founding purpose of ASEAN is to promote regional stability and sustain the existence of member countries by limiting competition. ASEAN aims to promote more effective cooperation in agriculture and industry in the Southeast Asian region, expand trade, and improve living standards through the development of transport and communications.

ASEAN has become the representative of regional economic cooperation and integration among developing countries in the context of structural change in the world economy. It can be seen that the ASEAN economies have achieved much higher growth compared to the actors and integrations in many regions of the world. However, it is also seen that the shares of these economies in the world economy are increasing. The growth of international capital flows has been the basis of ASEAN's development since the mid-1980s. There are large differences in per capita income, economic structure, natural resource endowment, historical background, political structure, and international orientation among the member countries of the Union. In contrast, ASEAN has managed to perform much better than economies in other parts of the world. It would be appropriate to mention the importance of the countries' pragmatic, effective, and outward-looking policy reform practices in this success. In this context, banking sectors have been liberalised, state protection has been reduced, a number of reforms have been undertaken in public enterprises, and incentive systems have been updated.

Although the Covid-19 pandemic process slowed down the ASEAN economies, some of the policies implemented were effective in the ASEAN recovery process. The stimulus packages implemented, the gradual recovery of tourism, and the policy of multinational companies to shift their global supply chains away from China have been effective in the post-pandemic recovery of ASEAN economies. ASEAN's impressive economic performance is a result of its strong domestic fundamentals as well as the vitality of its external trade and capital flows.

Bahsi Koçer, F. Ş. & Gökten, K. (2024). Neoliberal Düşünce Ekseninde ASEAN'ın Uluslararası Politik Ekonomisinin Analizi. *Fiscoeconomia*, 8(3), 1472-1494. Doi: 10.25295/fsecon.1496944

ASEAN has become one of the few successful examples of regionalism in the developing world. It has consistently achieved a successful interaction between economic development and regional stability through multilateral cooperation. In this context, ASEAN has invested in building multi-layered regional economic institutions and trade agreements between member countries and external actors in the post-Cold War era. ASEAN's commitment to economic liberalisation has paved the way for economic growth and development in member countries.

Alongside all these developments, ASEAN also faces a number of challenges. The changing balance of power in the Asia-Pacific, the regional dispute in the South China Sea, the persistence of intra-ASEAN regional conflicts, and the dangers posed by transnational security threats are the risks that ASEAN faces. ASEAN needs to implement effective strategic policies to protect its regional and global interests and respond to changing geopolitical and geo-economic dynamics while navigating the complex international political and economic arena. In this context, it should strengthen its regional identity by ending regional conflicts. Demand for ASEAN's exports will rise as the expansion of the region's major economies will increase demand for ASEAN's raw materials and manufactured goods. As a result, the ASEAN economy is expected to grow in the coming period.

In conclusion, the establishment of ASEAN in 1967 is an important institutional base for economic integration and free trade liberalism in the Southeast Asian region. Unlike neoliberalism, the countries in the region that initially adopted the developmental state model made the transition to a free market economy over time. Neoliberalism, which has developed gradually in Southeast Asia, has progressed under state leadership. It can be seen that ASEAN has developed in accordance with the principles of neoliberalism in terms of its institutional structure and economic policies. Although parts of the region still struggle with poverty, political conflict, and inequality, ASEAN remains a great example of success in the developing world.